Darbeli Gezegen ve Memleket!

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARAAĞAÇLI
G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi, EBB Öğr. Üyesi.

1.Darbe Epistemosu

Darbe, ordu veya diğer hükümet edenlerin eliyle görevdeki lideri ve hükümeti görevden almak için yapılan yasa dışı açık bir girişimdir. Gezegende darbeler çoğunlukla otoriterliklerini sürdürüyor. Memlekette de darbelerin faturaları yüksek oluyor.

2.Darbe Halleri

Darbeler farklı hallerde ortaya çıkıyor. Bunlardan seçilmiş bazıları aşağıda ana çizgilerle ele alınmaktadır.

Askeri darbe; merkezi iktidarın **asker-silah zoruyla** görevden alınmasıdır.

- **Kendi kendine darbe**, yasal yollarla iktidara gelen yöneticinin ya da kadronun yasa dışı yollarla iktidarda kalmasıdır.
- **Yumuşak darbe,** s**essiz ve kansız darbe olup,** bir yönetimin yasa dışı bir şekilde güç veya şiddet kullanılmadan ele geçirilmesidir.
- **Saray darbesi,** bir yönetici grubun, başka bir yönetici grubu farklı entrikalarla yerinden etmesidir.
- **Kraliyet darbesi,** bir hükümdarın demokratik olarak seçilmiş liderleri görevden alması ve tüm gücü ele geçirmesidir.
- **Karşıtlık darbesi**, bir önceki darbenin sonucunu yürürlükten kaldırmak için yapılan darbedir (https://tr.wikipedia.org/wiki/Darbe).

Bu darbe hallerine ayrıntıya girmeden şu sıralanan darbelerin de eklendiği ilgili literatürün satır araları okumalarından anlaşılıyor:

- Anayasal darbe
- Demokratik darbe
- Seçim darbesi
- Yargı darbesi
- Sivil toplum darbesi
- Pazar darbesi
- Parlamenter darbe
- Başkanlık darbesi

3.Darbelere Birçok Neden Var

Darbelerin askeri güçlerin etkisiyle çıktığı yadsınmıyor. Ama; darbe nedenlerinin arasında asker, ekonomik, iç ve dış siyasal özneli değişkenler de bulunuyor

Nasıl mı?

Şöyle;

- Askeri örgütsel şikayetler
- Askeri popülerlik
- Askeri tutumsal bağlılık
- Ekonomik gerileme
- İç siyasetteki krizler
- Diğer bölgesel darbelerin bulaşıcılığı
- Dış güvenlik tehditler
- Savaşa katılım
- Yabancı bir askeri güçle yapılan gizli anlaşma

Bu ve benzer türdeş nedenler darbe girişimlerini tetiklerken; toplumda ayrımcılık yapan kapsayıcı olmayan kurumlar, kapitalist sömürge ekonomisi, sosyal eşitsizlikler, adil olmayan seçimler, meşruluğu tartışmalı yönetimlerin varlığı da darbeleri artırmaya yetip artmaktadır.

Emperyalist ırkçılık, mezhepçilik, etnisiteli hizipçilik ve yavaş ulusal kalkınmadan kaynaklı yüksek enflasyon malları hizmetlerin yüksek fiyat şokları da darbesel faktöryellerin arasında yer almaktadır.

4.Darbelerde Sayılar ve Başarılar Yüksek

Dünya'da 1950'den 2010'a kadar 457 darbe gerçekleştirilmiştir. Bu sayının yaklaşık yarısında yapılan darbeler amacını gerçekleştirmiş; eş deyişle başarılı olmuştur.

Darbelerin çoğu; 1960'lı yıllarda, 1970'li yılların ortalarında ve 1990'ların başlarında gerçekleşmiştir. Soğuk Savaş sonrasında gerçekleşen darbelerin çıkış noktası; "koşulsuz özgürlükler ve bireysel ve halkçı demokratik istemler" özlemlidir.

Gezegende hiç bir olgu ve olay tek bir neden faktöryeline bağlanamaz! Bir darbenin çıkışında, gerçekleşmesinde ve amacına ulaşmasında da; çoklu değişkenleri aramak gerekir.

Genelde yapılan darbenin başarısı, darbecilerin başlarının ve kendisine bağlı olan grupların halk kamuoyunu darbe girişimlerinin haklılığına ve bu haklılıkla beraber var olan yapıdan daha özgür ve demokratik gelecek kurma vaatlerine bağlıdır.

Çünkü; bilgi ve ikna bir girişimin temel açıklama yollarındandır. Darbecilerin darbe konusunda bilgi ve ikna becerileri yetersiz, haksız ve beceriksizse yaptıkları darbeden sonuç almalar zordur.

15 Temmuz 2016'da Türkiye'de gerçekleştirilmeye çalışılan okyanus ötesi maşalı darbenin başarısızlığı da yukarı satırlarda anılan tuhaf, lekeli ve zedeli eylemlerdendir.

5.Yönetimlerin Darbe Önleme Tuhaflıkları

"Darbe önleme" olarak adlandırılan yöntemlerde rejimler, herhangi bir küçük grubun iktidarı ele geçirmesini zorlaştıracak yapılar oluşturmak için şu girişimlerde bulunurlar:

- Aile, etnik ve dini grupların stratejik olarak orduya yerleştirilmesini sağlarlar.
- Birini diğerine karşı kullanmak üzere (1)Askeri ve (2)Güvenlik kurumlarını birbirlerinden ayırır. Bunu askeri etkinliği azalttığını bildikleri halde yaparlar.
- Kilit pozisyonlara beceriksiz sadık kişileri yerleştirirler.
- Tek sesli medya kurarlar. Yandaş ve utangaç medyayı beslerler.

Monarşik kafalı otoriter yönetimlerin sınırlarını korumada başarısız, iç ve dış güvenliği sağlamada beceriksiz, zayıf ve güçsüz ordulara sahip olmaları da bu darbe önleme tuhaflıklarının en somut göstergelerindendir.

6.Cumhuriyetçi Demokrasilerde Darbe Önleme Tuhaflıkları Olmaz!

Sivil asker eliyle yapılması yerine; ayrımsız gerçek özgürlükleri temel alan anayasalarla yönetilen, çoklu, çoğulcu, sosyal eşitlikçi, hak, hukuk, adalet ve Cumhuriyetçi demokrasi temelli toplumlarda darbe önleme tuhaflıkları olmaz!

Seçme-seçilme yönetme-yönetilme halk oylamalarıyla şekillenir görevler yönetime talip olan adaylara verilir.

Bu yaklaşımı izleyen yönetimler, beceriksiz ve tuhaf darbe önleme girişimlerine tenezzül edip manüpülatif işlere girişmezler. Çünkü; iktidar olmanın da iktidardan gitmenin de Cumhuriyetçi Demokrasi için merkezi ve yerel yönetimler; (1)Nöbet-görev değişimi, (2)Halkın egemen tercihi ve (3)Kayıtsız şartsız egemenin halk olduğu ilkelerini benimsemiş içselleştirmiş yönetimlerdir.

Tek kararlı merkezi iktidarlarda başarısız darbelerin otoriter yönetimleri güçlendirdiği de darbe dünyasının bir gerçeğidir. Bu gerçek, zamanın ruhunda iktidarın tek kişide olduğu, devlet başkanı, kral, padişah ve hakan statülü yönetimin krallık ve imparatorluk verasetinde olduğu rejimlerde Suudi Arabistan, Tayland, BAE, Danimarka ve İsveç örneklerinde halen uygulanmaktadır.

7.15 Temmuz Darbe Girişiminde Künye ve Fatura

9 yıl önce yaşanılan ve künyesi aşağıda ana çizgilerle verilen 15 Temmuz Darbe Girişiminin amacı merkezi yönetimi askeri güç kullanarak devirmekti.

Sebebi; AK Parti-Fethullahçı çatışması

Hedefi; 65. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini devirmek

Yöntemi; Askeri darbe

Yoğun yaşanan çatışma yerleri; Ankara, İstanbul, Malatya ve Marmaris

Sonucu; Başarısız darbe girişimi

İddiaları; ABD, İsrail, Mısır ve Suudi Arabistan desteği

Tarafları; Yurtta Sulh Konseyi (sulh kavramı bu lekeli girişime ve ağızlarına yakışmıyor!)- 65. TC Hükümeti ve Türk Ulusu

Bu darbe girişiminin faturası olarak da; 300'e yakın vatandaşımız darbeye direnirken hayatını kaybetti. Toplamda 2.900 vatandaşımız yaralandı ve engelli kalanlar oldu.
Bazı kamu binaları ve TBMM bombalanarak zarar gördü. 14 milyar dolar maddi zarar meydana geldi (https://tr.wikipedia.org). Bu satırlar vesilesiyle de 15 Temmuz darbesine direnenlere teşekkür, hayatlarını kaybedenlere rahmet ve engelli kalan vatandaşlarımıza da sağlıklı şifalar olsun.

8.Vargı ve Yargıda; Darbe

Gezegende önemsenen insan hakları, ırksal ayrımsızlık, sosyal adaletlilik, kültürel eşitlikçi, demokratik söylemlerin ve yasal metinlerin yaygınlaşmasıyla otoriter darbe girişimlerine siyasi, finansal, yönetsel yandaş ve candaş desteği bulmak zorlaşmıştır.

Çünkü; iletişim kanalları yenilikçi teknolojik evrim araçlarıyla diji-iletişim marifetiyle bir coğrafyadaki her hareket gezegenin her köşesinde eş anlı ve eş sunumlu yapay zeka manipülasyonsuz olarak izlenip gözleniyor.

Bu faktöryellerin etkisel sonuçları nedeniyle de gezegende emellerine nail olan darbe sayısı azalmıştır.

9.Söz Sonunda Darbe

Yasama yürütme ve yargı bağımsızlığına yapılan engeller de birer darbedir.

Anayasalarda ve yasalarda belirtilmeyen yetkilerin de hukuka aykırı kullanılması da bir darbedir.
Anayasanın iptali, mahkemelerin kararlarına müdahalelerde birer darbedir.
Hükümet başkanının diktatörlük yetkilerini üstlenmesi de bir darbedir.

10.Darbesizliğe İki Öneri ve Bir Soru
1-İnsanlık, demokrasi, siyasi ve hukuk dışı açık bir girişim olan darbelerin sağlıklı olarak anlaşılabilmesi için darbe ile devrimin farklılığı bağlamına uygun analiz edilmelidir.

2-Cumhuriyetçi Demokrasi iklimi ve Cumhuriyet'in kurucu filozofu GMK Atatürk'ün Cumhuriyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik, Uluscu ve Devrimci ilkelerine her bağlamda uyulması gerekiyor.

Bir Soru: Bu iki önerinin uygulandığı ahvalde tanka, tüfeğe, drona.. ancak sınır güvenliği ve dış savunuda "güvenlik" amaçlı ve "yurtta barış dünyada barış" Atatürk'ün evrensel mottosu için gerek duyulur.
"Bak, o zaman da, iç ve dış darbe belası hiç başa gelir mi?"

Kaynaklar
Atatürk, G.M.K. (2020). **Cumhuriyetimizin Emanetçisi Olan Çocuklarımız İçin Nutuk.** Kripto Basın Yayın.

Gönlübol, M. (1981). **Atatürk'ün Dış Politikası; Amaçlar ve İlkeler, Atatürk Yolu,** 1981, s. 269.
İsrail-İran Savaşı **(2025). İsrail-İran Savaşı.** 13 Haziran…2025.

Karaağaçlı, M. (2025). Yurtta Barış Dünya'da Barış Slogan ve Parola Değildir!. http://www.mektepligazete.com. Köşe Yazıları. 16.06.2025.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Darbe. 11.05 2023.

https://tr.wikipedia.org/wiki/15 Temmuz Darbe Girişimi.

Etiksel İlke
Burada yer verilen görüşlerden yapılan alıntılarda kaynak gösterilmesi etiksel olarak uygun olacaktır.

İletişim ve Erişimi
e-posta : mkara@gazi.edu.tr
Web (1) : w3.gazi.edu.tr/~mkara
Web (2) :https://avesis.gazi.edu.tr/mkara
ORCID:https://orcid.org/0000-0003-3488-1021

Süren Yayın Ortamları ve Portalları

Futbol-spor-yorum :www.yurtspor.com.yazarlar
Eğitim,sosyoloji,güncel:www.mektepligazete.com.köşeyazıları
Bilim-araştırma :www.mektepligazete.tebeşirbülten.com
Tüm yayınlar blogu :mustafakaragacli.blogspot.com

Bilişim Medyaları
Facebook (1): Kirizma
Facebook (2): Mustafa Karaağaçlı
X : M_Karaagacli_
İnstagram : mustafakaraagacli1
Youtube :AkademikAda